Literatuur

Boekbespreking

Ivo Raemakers

Calle, L. & S. Dobbelaar, 2004. De zwart-rosse zandbij in Braakman-Noord. - Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut, Terneuzen & Staatsbosbeheer Regio West-Brabant – Deltagebied, Middelburg. (Te bestellen via e- mail: lucalle@zeelandnet.nl, of per post: De Steltkluut Postbus 319, 4530 AH, Terneuzen. Kosten € 9 + € 3 verzendkosten.)

Dat de Zeeuwse bijen de laatste jaren goed op de kaart worden gezet is, al enkele keren eerder in deze nieuwsbrief aan de orde gekomen. Dat het hierbij echter niet alleen het gangbare vang- en hokwerk betreft, werd mij pas door deze publicatie duidelijk. Het rapport presenteert namelijk de resultaten van maar liefst 7 jaar waarnemen en observeren in en bij een grote populatie Zwart-rosse zandbijen (*Andrena clarkella*) in het natuurgebied de Braakman bij Terneuzen. In het rapport worden biologische, ethologische, fenologische en ecologische aspecten besproken.
Veel van de gepresenteerde feiten betreffende gedrag en de effecten van factoren als zon en temperatuur zullen de meeste bijenwaarnemers niet geheel vreemd voorkomen. Door de nauwgezette observatie zijn de onderzoekers er echter voor deze bij in geslaagd een deel van dit type algemene veldkennis cijfermatig te onderbouwen. Daarnaast zal er voor menigeen ook een aantal nieuwe feiten in het rapport te vinden zijn, in elk geval gold dat wel voor mij. Openbaringen voor mij waren onder andere:

- het overleven van een grote populatie op basis van slechts één of enkele waardplanten; Terwijl er in 2001 en 2002 slechts één bloeiende Boswilg (*Salix caprea*) voorhanden was (de enige plantensoort waarop in dit gebied stuifmeel wordt verzameld), bleef het totaal aantal nesten tot in 2003 rond de 500 schommelen.
- de hoge dynamiek van nestplaatslocaties;
  In 1998 was er één nestlocatie met in totaal 1025 nesten. Deze locatie werd in de daarop volgende jaren snel minder belangrijk terwijl er allerlei andere locaties werden gekoloniseerd. In 2003 is de oude locatie niet meer gebruikt, terwijl andere nestlocaties, al naar gelang de omstandigheden, nieuw zijn verschenen, zijn gegroeid of alweer zijn verdwenen. Na 1998 is het aantal nesten daarbij steeds rond de 500 blijven schommelen.
- de lange opwarmtijd in de nestopening;
  Gemiddeld zitten vrouwtjes 's ochtends een half uur in de nestopening, soms eerst alleen de voelsprieten door de afsluitende zandlaag stekend, alvorens weg te vliegen of verder op te warmen buiten het nest.

Interessant is ook de constatering dat er bij de Zwartrosse zandbij geen sprake is van duidelijke proterandrie. Mannetjes zijn in de Braakman nooit eerder waargenomen dan de vrouwtjes, integendeel zelfs. Wel worden ze talrijker en meer actief waargenomen gedurende de eerste vliegdagen (eind februari, begin maart). Dit strookt met mijn eigen waarnemingen aan deze en andere zandbijen. Misschien is de in de literatuur beschreven proterandrie bij een aantal soorten dan ook vooral terug te voeren op het ontbreken van goede waarnemingen op nestlocaties, waar de vrouwtjes in eerste instantie hun tijd besteden aan zonnen in of bij het nest, terwijl mannetjes deels al elders patrouilleren.
Ook de goede samenwerking met de terreinbeheerder Staatsbosbeheer is het vermelden waard. Zo was het onder andere mogelijk de steevast op bospaden liggende nestaggregaties

tijdelijk met linten af te zetten toen bleek dat veel vrouwtjes werden vertrapt. Door de tijdelijke afzetting werd deze vertrapping voorkomen, terwijl de voor nestelen geschikte verdichte bodem behouden bleef door betreding gedurende de rest van het jaar. Uiteindelijk is Staatsbosbeheer zelfs mede-uitgever van het rapport.
Als bijlage is tenslotte een groot deel van de basisgegevens opgenomen en een soortenlijst met alle tot dusver in de Braakman waargenomen bijen en wespen.

Al met al een knap stuk werk dat navolging verdient. En mochten de auteurs zich de komende jaren gaan vervelen dan heb ik nog wel een suggestie. Met een vooralsnog niet beperkt lijkende nestgelegenheid en een redelijk te kwantificeren voedselaanbod lijkt deze nogal geïsoleerd liggende populatie ideaal om de invloed van het weer op populatieschommelingen te bestuderen. Temeer omdat op basis van de huidige studie goed bekend is hoe de interactie tussen temperatuur, wind en bewolking het aantal activiteitsuren beïnvloedt. Hopelijk blijft *Nomada leucophtalma* dan nog wel even weg.